

Adatok Nagymágocs (DS 55, 56, 65, 66) és környéke malakofaunájához

Nacsa Kálmán

Abstract: *Contribution to the Knowledge of the Malacofauna of Nagymágocs and its Environs (DS 55, 56, 65, 66).* Sampling took place at 23 collecting sites during 2001 and 2002 in the vicinity of Nagymágocs. Ten of the collecting sites show aquatic or periaquatic characteristics, while the others are situated in forest environment. 38 Molluscan taxa have been identified (Gastropoda 34, Bivalvia 4). The composition of the fauna refer to heavy antropogeneous influence.

Key words: mollusca, faunistic, ecology East-Hungary

Bevezetés

Nagymágocs Csongrád megyében, a Maros-Körös közén fekszik, Szentestől 22 kilométerre keleti–délkeleti irányban. A Tisza illetve a Kurca vízgyűjtő területéhez tartozik. Nagymágocs vizét a település mentén haladó Mágocs-ér a Kórógy-éren keresztül vezeti a Kurcába. A terület nem teljesen sík, az erek és a valamikori mocsaras lapályok mélyedései tarkítják. A valamikori nedves területeket a lecsapolás után beszántották. Később a csatornák is erre a sorsra jutottak. Az 1999–2000. évi belvizek idején jól kirajzolódott a terület korábbi vízrajza.

A terület éghajlata (Csongrád megye adatai, Magyar Nagylexikon alapján): az évi középhőmérséklet 10,5 °C, a csapadék évi átlaga 550–590 mm, a napsütéses órák száma pedig 2050–2150 óra/év. Nagymágocs környéke jellegzetes kultúrtáj, mivel a természetes társulásokat teljes mértékben kiirtották. A kultúrtáj 70%-át kitevő szántóföldeken kívül található erdők faállománya nagyobb részben adventív. A vizsgált terület vizeire általánosan jellemző a szennyezettség. Mivel Nagymágocs környéke puhatestű faunájának vizsgálata ezidáig még nem történt meg, s csak a közeli Cserebökényi-pusztá malakofaunájának megismerésére történtek próbálkozások (Domokos, T. 2001), elhatároztam, hogy kísérletet teszek a kultúrtáj legfontosabb tájjelemeinek a vizsgálatára.

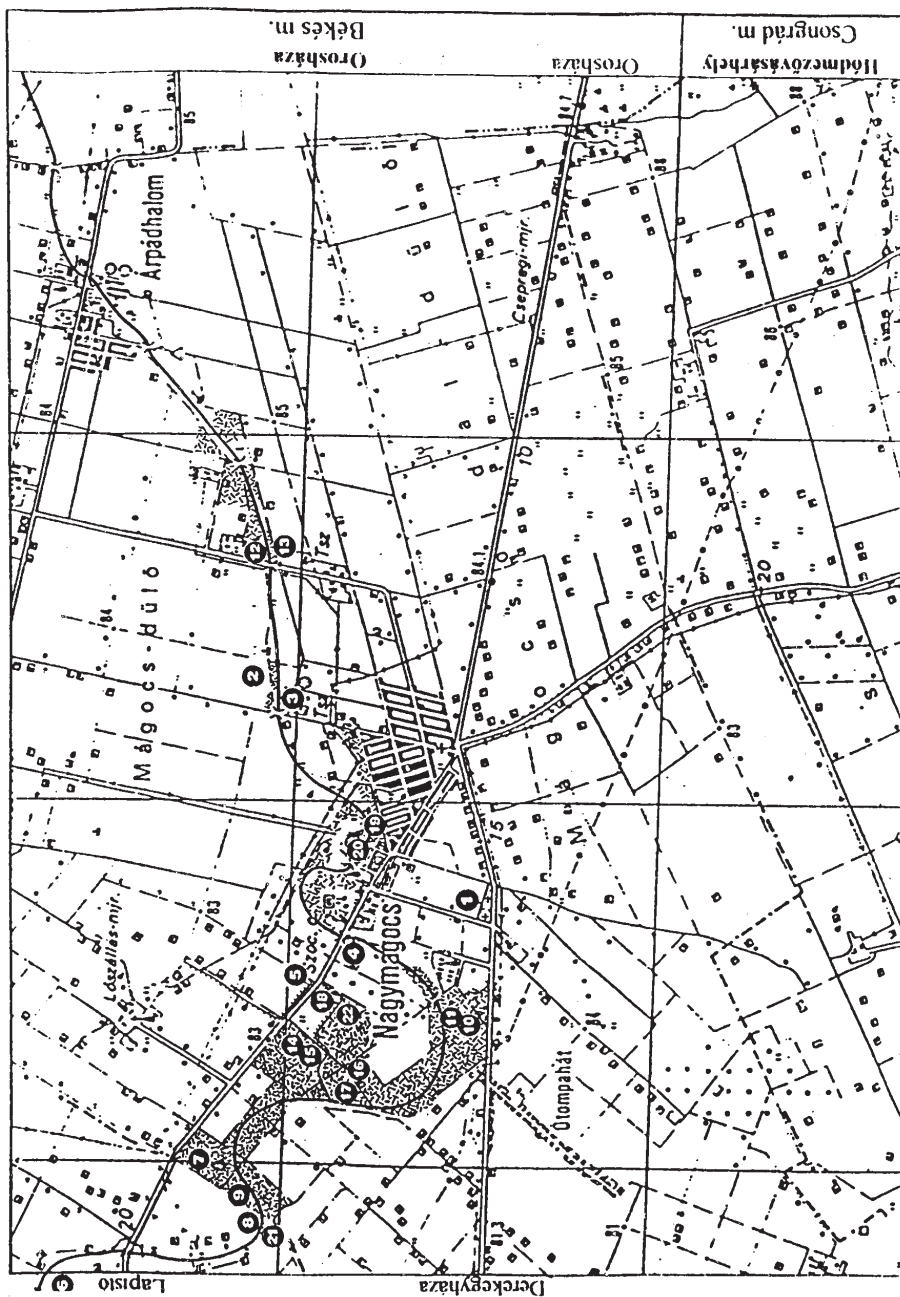
Módszer

A gyűjtéseket egyedül, vagy Domokos Tamás múzeológus segítségével végeztem. Egy gyűjtésnél segítségemre volt Paróczai Attila barátom is.

A gyűjtések ideje: 2001. május, szeptember, november és 2002. március, május, július, augusztus.

A terep bejárása során egyaránt próbáltuk feltérképezni az erdős, vizes és gyepes tájjeleket. Ez idáig 23 mintavételi helyen gyűjtöttünk. A gyűjtőhelyek ismertetését a következő részben, időrendi sorrendben fogom megemlíteni. A gyűjtések legnagyobb részét egyelével végeztük, de alkalmaztuk a kvadrátos (25×25cm-es) talajmintavételt is.

A folyóvizekből cserpák segítségével iszapmintákat vettem, majd a mintákat szita segítségével kiiszapoltam. A gyűjtés során előkerült példányokat fajra meghatároztuk, majd pedig a gyűjteményeinkben (Nacsa, magángyűjtemény, Munkácsi Mihály Múzeum gyűjteménye) helyeztük el azokat. A gyűjtések eredményeit az 1. táblázatban foglaltuk össze.

Székkutas

1. ábra: Gyűjtőpontok Nagymágocs környékén

A táblázatban használt jelölések:

- zárójel: elpusztult példányok
- e: egyelés
- k: kvadrát
- im: iszapminta
- --/--: egyelés/kvadrát
- r. ü.: rigóülő

A gyűjtés, feldolgozás során Domokos, T. (1995), Kovács, Gy. (1974), Ložek, V. (1964), Pintér, L. (1984), Pintér, L., Richnovszky, A. & Szigethy, A. (1979), Richnovszky, A. & Pintér, L. (1979), Soós, L. (1943) munkáját, illetve munkáit vettem alapul.

A gyűjtőhelyek és malakofaunájuk jellemzése

1. Nagymágocs belterülete, temető (DS 56)

A belterületen a mindenhol gyakori, a lakott területekre általánosan jellemző fajok találhatóak meg. Rajtuk kívül csak a *Cepaea nemoralis* érdemel említést. Ez a faj egyre több dél-alföldi településről (Mindszent, Orosháza) kerül elő, (Domokos 1996, Fehér–Gubányi 2001). Nagymágocsra valószínűleg a Károlyi-kastély fájának telepítése során hurcolták be. Megtalálható a kertekben és a környező erdőkben (8I, 9D, 22B) is. Legnagyobb számban azonban a temetőkertben él. A régi, elgazosodott, befásult részekben a leggyakoribb. Mivel könnyen észrevehető, a rigók kedvelt tápláléka. A temetőkert bokros részein eldobott üvegek pedig kiváló rigóülőként szolgálnak.

2. Akácós-tölgyes erdőcske Nagymágocstól északra, a Mágocs-ér mentén (Enysz: Nagymágocs 31B) (DS 66)

Az erdő cserjeszintje jól fejlett, aljnövényzete gyér. A talajmintából a mezofil és a sztyepp fajok hasonló arányban kerültek elő, bár a *Vitrina pellucida* a többi fajhoz képest gyakoribb (kb. 47,33%). Az erdő napsütötte szélei felé a *Truncatellina cylindrica* száma növekszik.

3. A Mágocs-ér a 2. gyűjtőhely mellett, a Gádorosra vezető földút hídjánál (DS 66)

A Mágocs-éren teljes hosszában jellemző, a nyíltvízű és nádas szakaszok váltakozása. A nád mellett másik jellemző növénye a *Ceratophyllum submersum*. Az iszapminták mind negatívak voltak, az iszap pedig kellemetlen kénhidrogénes szagot árasztott. A *Ceratophyllumon* egyetlen faj, az *Anisus spirorbis* példányait találtuk meg.

4. A Mágocs-ér a Károlyi-kastélynál, a Lapistó felé vezető út hídjánál (DS 56)

Az itteni iszapminták is mind negatívak voltak, az iszap itt is kénhidrogénes szagot terjesztett. Kb. 2 éves kotradékban *Anodonta cygna* és *A. woodiana* példányokat találtunk (Petro 1984). Az ér nagymértékű szennyezettsége annak „köszönhető”, hogy a Károlyi kastély (ma szociális otthon) szennyvize belekerül. Az eret szegélyező erdőben két csatornaki-folyó is található.

5. Nagyobb részben kiszáradt csatorna a Lapistó felé vezető út mentén (DS 56)

A csatornában csak egy-két helyen található állandó jelleggel 10-15 cm mély víz. Csapadékosabb időben a víz összefüggővé válhat, de ekkor is csak 1-2 hétre. A csatornából 5

vízicsiga került elő (4 *Pulmonata*, 1 *Prosobranchia*, *Lymnaea stagnalis*, *L. peregra ovata*, *Planorbarius corneus*, *Physella acuta*, *Viviparus contectus*), élő példányok csak a *Pulmonata*-k közül kerültek elő. A túlélők a száraz időszakokat az iszapos vízben vészelték át. A területen fellelt 2 *Viviparus contectus* példány közül az egyik ebből a csatornából származik. Érdekes a *Dreissena polymorpha* 2 példányának az itteni előkerülése, annak ellenére, hogy csatornában alig van megtapadásra alkalmas tárgy. A csatorna szélein a *Monacha cartusiana* található meg.

6. A Kórógy-ér egy szakasza a Lapistó felé vezető út hídja és a Mágocs-ér betorkollása között (DS 56)

A Kórógy-ér növényzete gazdagabb a Mágocs-érénél. A nád mellett a parton található gyékény és sárga nőszirm is. Folyása a Mágocs-érnél gyorsabb, vize végig nyílt, hínárnövényzet azonban nincs benne. Ezen a szakaszon egy gát is található kb. 100 m-re a hídtól. Az iszaptól 15 mintát vettünk igen szerény eredménnyel. Az iszap a Kórógyban is bűzös, a gát felett erőteljesebben, mint alatta. A Kórógyban tömeges a *Viviparus acerosus*, a parton több száz héj található. A többi *Gastropoda*-ból egy-két régen elpusztult példány került csupán elő. A kagylók közül az *Unio pictorum* egyetlen lelőhelye. A gyakori *Anodonta woodiana* példányai igen torzultak, hasonlítanak az *Anodonta cygnea*-ra.

7. Tölgy-kóris erdő Lajosszáláson a Szentes felé vezető út mellett (Enysz: Nagymágocs 1A, B, C) (DS 56)

Cserjeszintje összefüggő, aljnövényzete gyér. Az előkerült fajok egyedszáma a *Vitrina pellucida* kivételével kicsi. E gyűjtőhelyre a mezofil fajok jellemzőek.

8. Sásos társulás (*Carex davalliana*, *C. cuprina*) a Mágocs-ér mentén a Szentes felé vezető úttól kb 1 km-re. (DS 56)

Az előkerült három vízi faj az ér kiöntésekor kerülhetett a sásos társulásba, majd a víz visszahúzódását követően elpusztultak. A mezofil és sztyepp lakó fajok megjelenése az élőhely fokozatos kiszáradására utal.

9. Akácós erdő a 8-as gyűjtőhely közelében (Enysz: Nagymágocs 2E) (DS 56)

Aljnövényzete főleg csalán, talaja nedves. A faj és összegyedszám tekintetében is a leggazdagabb élőhely. A leggyakoribb a *Cochlicopa lubricella* (225 db-ból, csak 15 élő, dominanciája: 58,19%). A *Nesovitrea hammonis* száma 35, a szinten előforduló *Zonitoides nitidus* száma pedig 71. Előkerült innen még az Alföldön ritkának mondható kultúrfaj, az *Arion circumscriptus* és az *A. hortensis*, valamint a *Punctum pygmaeum* is.

10. Tölgy utáni akácós erdő Kapásfalú közelében (Enysz: Nagymágocs 17G) (DS 56)

A fák fiatalok (törzsátmérő: 10 cm), a lombkorona kevésbé zárt. A *Vallonia costata* csak innen került elő. A sztyepp és mezofil fajok körül a *Nesovitrea hammonis* érdemel említést.

11. Feketedió (tölgy, osterfa) erdő Kapásfalú közelében (Enysz: Nagymágocs 19 I) (DS 56)

A 10. gyűjtőhelyéhez hasonló, de annál szegényebb, faunájára a mezofil fajok jellemzőek.

- 12. Mágocs-ér gyomos partja az Árpádhalom felé vezető út hídjánál(DS 66)**
Esővíz mosta talaj. A leggyakoribb a *Zonitoides nitidus* és a *Monacha cartusiana*.
- 13. Fiatal akácos erdő a Mágocs-ér partján, az Árpádhalom felé vezető úttól nem messze (Enysz: Árpádhalom 7A) (DS 66)**
Lombkoronája lazán záródik, aljnövényzete pedig fű. Igen szegényes faunájú. Sem *Helix pomatia*-t, sem *Cepaea vindobonensis*-t nem találtam.
- 14. Kóris-tölgyerdő a Szentés felé vezető úttól 300 m-re, cserjeszinttel (Enysz: Nagymágocs 6D) (DS 56)**
Szegényes faunájú erdő 4 fajjal. A *Cochlicopa lubricella* a leggyakoribb (5), a *Helix pomatia* és a *Vitrina pellucida* csupán 1–1 példánnyal képviselt.
- 15. Egy artézi kút (forrás) körül kialakult nedves, sásos és gyékényes terület, valamint az azt szegélyező füves terület(DS 55)**
Az *Oxyloma elegans*, a *Lymnaea truncatula* és a *Vertigo pygmaea* előfordulási helye. A *Succinea oblonga* csak itt és a 21. gyűjtőhelyen fordul elő. A füves szegélyre sztyeppi fajok jellemzőek.
- 16. Kevert hársas erdő tölgygel a 15. gyűjtőhely közelében (Enysz: Nagymágocs9D) (DS 55)**
Faunája igen szegény (4 faj). Említést érdemel azonban a *Cepaea nemoralis* 10 példánya (1 élő). A madarak közvetítésével kerülhetett ide, például a 2 km-re levő temetőből.
- 17. Fiatal akácos erdő, csalános és Carex-es aljnövényzettel a hársas erdő közelében (Enysz: Nagymágocs 8I) (DS 55)**
A *Cepaea nemoralis* innen is előkerült.
- 18. A csatorna egy teljesen kiszáradt szakasza a Lapistó felé vezető úttal párhuzamosan, attól kb. 300 m-re. (DS 56)**
Ez a szakasz teljesen száraz, az utóbbi 2 évben biztos nem volt benne víz, ezért csak elpusztult példányokat találtam benne. A csatornának csak ebből a szakaszából került elő a *Lymnaea auricularia* (1 példány, a másik előfordulása a 6. gyűjtőhely) és a *Viviparus acerosus*.
- 19. Erdő Nagymágocs és a Mágocs-ér között (Enysz: Nagymágocs 22B) (DS 65)**
Az erdő ritkás széle akáccal és cserjékkel, füves, csalános és sövényszulákos aljnövényzettel. Csak innen került elő a szubterrán *Cecilioides acicula*. A *Cepaea nemoralis* ebben az erdőben is megtalálható. Egy rigóüllőnél 9 héjat találtam.
- 20. Nádassal övezett „csónakázótó” a kastélykert szomszédságában (Nem a Mágocsi-tó a kastély kertjében!) (DS 55)**
Termásvíz kifolyója táplálja. Az itt vett 6 homokos minta nem tartalmazott molluszkumot.
- 21. Mágocs-ér a 8. gyűjtőhelynél(DS 56)**
A Mágocs-ér itt a legtisztább (iszapja nem kellemetlen szagú), itt a legvirulensebb. Megta-

lálható benne a *Thypha* (gyékény), a *Iris pseudocorus*(sárga nőszirm), a *Ceratophyllum demersum* (érdes tócsagaz), a *Potamogeton crispus* (bodros békaszőlő), a *P. natans* (úszó békaszőlő), a *Myriophyllum spicatum* (füzérés stülőhínár) és a *Persicaria amphibia* (vidrake-serűfű) is. Az eret szegélyező töltés kotradékában az *Anodonta cygnea* és a *Viviparus acerosus* héjait találtam meg. Az iszapmintákból pedig csak két elpusztult *Succinea oblonga* került elő.

22. Kóris-akác erdő a 18. gyűjtőhely közelében (Enysz: Nagymágocs 14 C, 14 D) (DS 55)
Faunája szegényes. A *Helix pomatia* a leggyakoribb (7 juv. példány került elő).

23. A 14. és 15. gyűjtőhely melletti csatornaszakasz állandó vízzel(DS 55)

A víz mélysége 25-30 cm között változik. Egyes részei békalencsések, de a víz és az iszap is tiszta. Két élő *Viviparus acerosus* is előkerült innen. Remélhetőleg ebben a csatornaszakaszban újra tud élni a már kihalt vízi élet.

Összefoglalás

Nagymágocs környékén 2001-ben és 2002-ben 23 gyűjtőhelyet vizsgáltunk meg, s ezzel négy üres négyzetet töltöttünk be az UTM-hálózatban (DS 55, 56, 65, 66) Vizsgálataink során 38 faj (Gastropoda: 34, Bivalvia: 4) került elő. Eredmények élőhelycsoportonként (ebből az 1-es és a 12-es gyűjtőhely eredménye metodikai okokból kimarad):

Csatorna-erek és partjuk (3, 4, 5, 6, 18, 20, 21, 23)

Ebből az élőhelycsoportból 16 faj került elő (Bivalvia: 4, Gastropoda: 12-ebből 3 szárazföldi). A 13 vízi faj közül 3-nak csak elpusztult egyedei kerültek elő (*Physa acuta*, *Lymnaea auricularia*, *Valvata piscinalis*). A 10 fennmaradó fajból 4 aktív, illetve inaktív létállapota kérdéses (*Unio pictorum*, *Anodonta cygnaea*, *Dreissena polymorpha*, *Viviparus contectus*). A 6 túlélő vízcsigából 2 a Prosobranchiák, 4 a Pulmonaták közé tartozik. A 3 előkerült szárazföldi faj invazív sztyepp elem. Az erdők után ez a legtöbb fajt eltartó élőhelycsoport. Az erekbe kerülő szennyvíz és a csatornák kiszáradása miatt az élőhelyeken erősen lecsökkent az élő fajok száma. A 20. gyűjtőhelyről-termálvíz kifolyóból-egy faj sem került elő. A 21. és 23. gyűjtőhely helyzete ezzel szemben biztató. Talán itt még megőrződik a Mágocs-ér vizének tisztasága és így a malakofauna diverzitása is jelentős maradhat.

Sásos társulások (8, 15)

Ebből az élőhelycsoportból 18 faj(4 vízi faj) került elő. A vízi fajok közül 3 Pulmonata és csupán 1 Prosobranchia. A szárazföldi fajok ökológiai megoszlása: 3 higrofil, 4 mezofil és 7 sztyepp faj.

Erdők (2, 7, 9, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 19, 22)

E tájlemből 20 faj került elő, ebből 10 mezofil, 8 sztyepp és 1 higrofil faj. Ez a legnépesebb biotóp. Az egyetlen higrofil faj a *Zonitoides nitidus* a 9. gyűjtőhelyről került elő legnagyobb számban, a Mágocs-ér közelségének köszönhetően. Az erdőkre (a 9. gyűjtőhely kivételével) jellemző, hogy faunájuk faj- és egyedszám tekintetében szegényes, tipikusan erdei elemekkel nem rendelkeznek, és bennük a mezofil *Vitrina pellucida* egyedszáma a legmagasabb.

1. sz. táblázat: Nagymagocs környékén gyűjtött fajok jegyzéke (zárójelben az elpusztult példányok)

Ssz.	Fajok / gyűjtőhelyek	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Anisus spirorbis			13					(6)
2	Arion circumscriptus								
3	A. hortensis								
4	Cecilioides acicula								
5	Cepaea nemoralis	4 (20)							
6	C. vindobonensis	5 (10)	(2)			(1)		(1)	
7	Chondrula tridens	(1)	(3)						
8	Cochlicopa lubrica							2	2
9	C. lubricella		5 / 5 (4)					3 (3)	1 (1)
10	Deroceras agreste	2	0 / (1)					1	
11	D. reticulatum								
12	Helicella obvia	2 (10)							
13	Helix pomatia	2 (3)	(1)			(1)		1	
14	Limax maximus	1						1	
15	Lymnaea auricularia						(1)		
16	L. peregra ovata					10 (13)			
17	L. stagnalis					3 (12)	(2)		
18	L. truncatula								
19	Monacha cartusiana	(4)				(3)			3
20	Nesovitrea hammonis								
21	Oxyloma elegans								
22	Physella acuta					(9)	(1)		
23	Planorbarius corneus					3 (13)			(7)
24	Punctum pygmaeum								
25	Succinea oblonga								1 (1)
26	Truncatellina cylindrica		3 / 9 (11)						
27	Vallonia costata								
28	V. pulchella		3 / 22 (23)					(1)	(1)
29	Valvata piscinalis						(1)		
30	Vertigo pygmaea								
31	Vitrina pellucida		(14) / 13 (53)					(19)	(4)
32	V. acerosus						21 (6)		(3)
33	Viviparus contectus					(1)	(1)		
34	Zonitoides nitidus								2 (3)
35	Anodonta cygnea				(3)				
36	A. woodiana				(1)		1 (6)		
37	Dreissena polymorpha					(2)			
38	Unio pictorum						(6)		
	Módszer:	e	e + 2 k	e + 3 im	4 im	e	15 im	e	e

1. sz. táblázat... (folytatás)

Ssz.	Fajok / gyűjtőhelyek	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1	Anisus spirorbis									
2	Arion circumscriptus	1 / 0								
3	A. hortensis	2 / 0	5							
4	Ceciliooides acicula									
5	Cepaea nemoralis								1 (9)	(6) / 1
6	C. vindobonensis	1 (3)	(2)	1				1 (2)	1 (6)	2 (6) / 1
7	Chondrula tridens							1 (1)		
8	Cochlicopa lubrica									
9	C. lubricella	(12) / 15 (198)			(1)	(1)	4 (1)	(1)		
10	Deroceras agreste									
11	D. reticulatum	1 / 0	2							
12	Helicella obvia				(1)					
13	Helix pomatia	1 / 2 (1)	(1)	(2)			(1)	(4)	(2) 8	(8) / (1)
14	Limax maximus							0 / 1 juv		
15	Lymnaea auricularia									
16	L. peregra ovata									
17	L. stagnalis									
18	L. truncatula							(8)		
19	Monacha cartusiana				(2)			1 (2)		
20	Nesovitrea hammonis	8 / 27	2	1						
21	Oxyloma elegans							(1)		
22	Physella acuta									
23	Planorbarius corneus									
24	Punctum pygmaeum	0 / (4)								
25	Succinea oblonga							(7)		
26	Truncatellina cylindrica	0 / (1)				1 (1)		(4)		
27	Vallonia costata		6 (2)							
28	V. pulchella	(1) / 0		(5)		(1)		(7)		
29	Valvata piscinalis									
30	Vertigo pygmaea							(1)		
31	Vitrina pellucida	(6) / 10 (51)	(27)	(25)		(10)	(1)	(3)	(3)	
32	Viviparus acerosus									
33	V. contectus									
34	Zonitoides nitidus	11 / 60			(4)			(25) / (2)		
35	Anodonta cygnea									
36	A. woodiana									
37	Dreissena polymorpha									
38	Unio pictorum									
	Módszer:	e + 1 k	e	e	e	e	e	e + 5 k	e	e + 1 k

1. sz. táblázat... (folytatás)

Ssz.	Fajok / gyűjtőhelyek	18	19	20	21	22	23
1	Anisus spirorbis						1
2	Arion circumscriptus						
3	A. hortensis						
4	Cecilioides acicula		(5)				
5	Cepaea nemoralis		1; r.ü.:9				
6	C. vindobonensis	(2)	1 (1); r.ü.:1			(2)	
7	Chondrula tridens		(3)				
8	Cochlicopa lubrica						
9	C. lubricella						
10	Deroceras agreste						
11	D. reticulatum						
12	Helicella obvia						
13	Helix pomatia		1; r.ü.:1			(18); ebből 7 juv)	
14	Limax maximus						
15	Lymnaea auricularia	(1)					
16	L. peregra ovata						
17	L. stagnalis	(3)					(2)
18	L. truncatula						
19	Monacha cartusiana	(6)	2 (1)				
20	Nesovitrea hammonis						
21	Oxyloma elegans						
22	Physella acuta	(1)					
23	Planorbium corneum	(6)					(1)
24	Punctum pygmaeum						
25	Succinea oblonga				(2)		
26	Truncatellina cylindrica						
27	Vallonia costata						
28	V. pulchella						
29	Valvata piscinalis						
30	Vertigo pygmaea						
31	Vitrina pellucida					(3)	
32	Viviparus acerosus	(2)			(2)		2
33	V. contectus						
34	Zonitoides nitidus						
35	Anodonta cygnea				(5)		
36	A. woodiana						
37	Dreissena polymorpha						
38	Unio pictorum						
	Módszer:	e	e	6 im	7 im	e	e, 2 im

A vizsgált terület kultúrtáj jellegének megfelelően a közeli Cserebökényi-pusztá TK-hoz képest kevés fajt tart el, s így igen alacsony a változatosság (Domokos, T. 2001). Ez nem meglepő; hiszen az emberi zavarás, a természetes élőhelyek hiánya, a környezetszennyezés, a csatornázatlanság, az illegális személtlerakás mást nem is eredményezhet. A Magyar Közlöny 53. számában megjelent 13/2001. (V.9.) KöM rendelet értelmében – Nagymágocs vizsgált térségében – csupán 2 védett faj előfordulását sikerült kimutatni, a *Cepaea nemoralis*-t és a *Helix pomatia*-t.

Dolgozatom végén köszönetet mondok dr. Domokos Tamásnak (Békéscsaba, Munkácsi Mihály Múzeum) aki „pályámon” elindított, a gyűjtéseknél sokat segített és tanított, és aki nélkül e dolgozat nem jöhetett volna létre. Köszönet illeti dr. Bába Károlyt (Szeged, Szegedi Tudományegyetem) is, hiszen ő vetette fel először e dolgozat megírásának ötletét.

Felhasznált irodalom

- Domokos, T. (1995): A Gastropodák létállapotáról, a létállapot osztályozása a fenomenológia szintjén Malakológiai Tájékoztató (Gyöngyös), 14: 79–82.
- Domokos, T. (1996): Javaslat a még nem védett közép-európai montán Gastropodák, valamint a *Cepaea nemoralis* és a *Cepaea hortensis* fajok védettségére Malakológiai Tájékoztató (Gyöngyös) 15: 53–59.
- Domokos, T. (2001): Adatok a Cserebökényi-pusztá (Szentés – DS 57, 58) malakofaunájához egy „aridus” klímaperiódusban (1998–2000) – Malakológiai Tájékoztató (Gyöngyös) 19: 67–79.
- Fehér, Z. & Gubányi, A. (2001): A magyarországi puhatestűek elterjedése. Az MTM Puhatestű-gyűjteményének Katalógusa-MTM, Budapest, 403.
- Kovács, Gy. (1979): A Fauna vizsgálatáról, különös tekintettel a puhatestűek törzsére. Békés megyei Természetvédelmi Évkönyv (Békéscsaba), 3: 65–76.
- Magyar Nagylexikon, 2002, Budapest, Magyar Nagylexikon Kiadó
- Ložek, V. (1964): Quartärmollusken der Tschechoslowakei Rozpravy ú.ú. – Geol. 31.
- Petró, E. (1984): Az *Anodonta woodiana* (LEA, 1834) kagyló megjelenése Magyarországon. Állattani Közlemények, 71: 189–191.
- Pintér, L. (1984): Magyarország recens puhatestűinek revideált katalógusa Mollusca)-Fol.Hist.-nat. hus. Matr. 9: 79–90.
- Pintér, L., Richnovszky, A. & S. Szigethy, A. (1979): A magyarországi recens puhatestűek elterjedése SOOSIANA (Suppl. I.)
- Richnovszky, A. & Pintér, L. (1979): A vízcicsigák és kagylók (Mollusca) kishatározója-Vízügyi Hidrobiológia 6.
- Soós, L. (1943): A Kárpát-medence Mollusca-faunája In: Magyarország természetrajza I. (Budapest), Állattani rész

NACSA, Kálmán
Nagymágocs
Mátyás király u. 41.
H–6622